

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. XIV. De Lectionibus. Antiquitas, utilitas, & excellentia sacrarum Lectionum. Ritus Lectionum explicatur. De Benedictionibus. Cur Praelatus Domnus, & non Dominus nuncupetur. Dicta quaedam obiter de ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

a
§IO DE SINGULIS PARTIBUS
ante Deum per orationis studium disponunt : quia
revera absque confusione Deo vacare non potest , qui
extra se mente inaniter extiterit dilatatus. Etiam ante
Cantica Evangelica versibus præparamur , quia & mo-
dum orationis habent , & altissimam continent do-
ctrinam , quam nec corde percipere , nec moribus ex-
primere possumus , nisi doceat nos veritas , illa in-
quam veritas quæ dicit , Ego sum via , veritas & vita.
Unde & ipsa Cantica stando cantamus ; quia parati sem-
per esse debemus ad currendam viam mandatorum Dei
per semitas Evangelii , sicut scriptum est , (d) *Paratus*
sum , & non sum turbatus , ut custodiam mandata tua.

§. XIV.

DE LECTIIONIBUS.

*Antiquitas , utilitas , & excellentia sacrarum lectionum. Ri-
tus lectionum explicatur. De benedictionibus. Cur Prelatus
Domnus , & non Dominus nuncupetur. Dicta quadam
obiter de hac voce. Sacra Scriptura cur difficilis.*

I. **I**N sacris libris linguaque , & mente frequenter
*Versare : aut etenim donat Deus ista laborum
Præmia , ut absconsa lucis mens sedula quiddam
Conspiciat : vel certè istinc ea commoda carpit ,
Ut per sancta Dei capiat præcepta dolorem :
Aut quod postremum est , animos hæc lectio rebus
Abstrahit à fluxis studia ad meliora vocatos.*

Sic canit (a) Gregorius Nazianzenus. Sacrarum enim
lectionum usus ita interiorem hominem illustrat , ut
meritò Davidicum illud usurpare possit , (b) *Lucerna
pedibus meis verbum tuum , & lumen semitis meis.* Lumen
animæ , inquit (c) Cæsarius Arelatensis , & cibus æ-

d psalm. 118. *a* Greg. Naz. carm. de lib. sac. Scrip. *b* psalm. 118. *c* Cæsari
Hom. 29.

1

DIVINÆ PSALMODIÆ. CAP. XVI. 511

ternus non est aliud nisi verbum Dei, sine quo anima nec videre potest, nec vivere: quia quomodo caro nostra moritur, si non capiat cibum, ita & anima nostra extinguitur, si non accipiat Dei verbum. Quod Sol diei, quod Luna noctibus, quod Stellæ navigantibus, hoc est animæ lectio. Diem statuit pulsa criminum nocte, divini amoris radiis calefacit, errantes in tenebris hujus mundi ad viam revocat, oppressis denique tentationum fluctibus tuta littora, portumque gratissimum designat. In sacris literis legendis, teste (d) Philone Carpathiorum Episcopo, peccatores de propriis erratis admonentur, & quomodo se castigent, corrigant, ac emendent apertissimè docentur, & quicquid homines alter alteri, vel dicere verentur, vel ignorant, hoc sacrae literæ, & sanctissimè audent, & uberrimè noverunt. Scriptura enim sacra, ait Magnus (e) Gregorius, mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus quantum proficimus, ibi à profectu quam longè distamus. Sed verba (f) Chrysoctomi hic omittenda non sunt initio Homiliæ de paradiso, & Scripturis, quam habuit cum Eutropius deprehensus est extra Ecclesiam. Suave quidem est pratum, & hortus, utroque tamen multò suavius spirat lectio divinæ scripturæ. Illic siquidem flores invenire est, sed qui tempore marcescunt: hic autem occurrunt sententiæ in nativo vigore perennantes. Illic aspirat favonius, hic afflat aura Spiritus sancti. Illic spinæ pro muro obsepiunt hortum, hic Dei providentia tutum reddit lectorem. Illic cicadæ stridore suo obstreperæ, hic Prophetæ suavi júbilo personantes. Illic ex ipso aspectu quiddam oblectationis concipitur, hic autem ex ipsa mox lectione plurimum decerpitur utilitatis. Hortus uno quopiam circumscribitur loco: divinæ autem Scripturæ omni lo-

d Philo in cap. 4. Cant. e Greg. lib. 2. mor. cap. 1. f Chrysoct. tom. 1.

co terræ habitabilis circumferuntur. Hortus pro temporum qualitate servit necessitatibus: scripturæ autem tam hiberno, quam æstivo tempore fructuum pondere degravantur. Nihil verò aptius ad comparationem eorum, qui per ampla Scripturarum studia decurrentes assidua lectione animorum industriam exercent, nihil aptius inquam, quam sedularum apum similitudo. Ista enim, ut tumidis utar verbis sancti viri (g) Aldhelmi Sciriburgensis Episcopi, roscido faceffente crepusculo tripudiantium turmarum exercitus per patentes campos gregatim diffundentes, modò melligeris caltharum frondibus, seu purpureis malvarum floribus incubantes multa nectaris stillicidia guttatim rostro decerpunt: modo flavescentes saliculas, & croceata genistrarum cacumina circumvolantes fertilem prædam numerosis cruribus, & coxarum oneribus advehunt, quibus cerea castra conficiunt: modò teretes hederarum corymbos, & levissimos florentis tilix surculos constipantes, multiformem favorum machinam angulosis & opertis cellulis construunt. Eadem verò ratione mens religiosa per florulenta Scripturarum prata latè vagans bibula curiositate decurrit. Nunc divina prisceorum Prophetarum Oracula certis astipulationibus jamdudum Salvatoris adventum vaticinantia enixius investigando: nunc antiquarum arcana legum ab illo mirabiliter digesta, quæ bis quinis Memphitica regna plagarum afflictionibus crudeliter percussisse, & rubicundi tumentes Oceani gurgites sacrosancti tactu viminis ex colubro nuper transfigurati in simulachro maceriae altrinsecus sequestrasse, & post cœleste colloquium cornutis vultibus incredulum fugasse vulgus describunt, sollicita intentione scrutando: nunc quadrifariam Evangelicæ relationis dicta mysticis Catholicorum Patrum commentariis exposita, & quadriformis Ecclesiasticæ traditionis normulis secundum histo-

g Aldhelm. de laud. Virginit. cap. 2.

riam, allegoriam, tropologiam, anagogen digesta, solerter indagando. Apis autem propter peculiaris castimoniam privilegium Ecclesiam speciem portendere dicitur, quæ florescentes saltuum cespites ineffabili præda depopulans dulcia natorum pignora, nesciens conjugii illecebrosa consortia, fœtosa quadam suavissimi succi de balsamo concretione producit. Ecclesia verò bis acuto Testamentorum mucrone hominum vitaliter corda transverberans hæreditariam legitimæ æternitatis sobolem casto Verbi semine fœcundat. Hæc carptim ex Aldhelmo.

II. Filiorum ergò profectui sedulo incumbens sancta Mater Ecclesia nocturnæ Psalmorum modulationi sacrarum literarum, sanctorumque Patrum lectiones inferendas esse decrevit, quatenus defessi, & aberrantes eorum animi hoc pabulo reficerentur, hac luce illustrarentur. Parum est, ait (b) unus è primis Ecclesie Patribus, quod Dei plebem classico nostræ vocis erigimus, nisi credentium fidem & dicatam Deo devotamque virtutem divina lectione firmemus. Sic sanctus ille Moyses volumen (i) legis cunctis audientibus legere consuevit, ut rudis populus præceptis Domini disceret obedire. Sic legis (k) Deuteronomium continua lectione commemorari præcipitur, ut discant omnes timere Dominum, & verba ejus custodire. Sic Levitæ, jubente (l) Esdra in libro legis Dei, legebant distinctè, & apertè ad intelligendum rectè legendi modum edocentes. (m) Sic seniores Judææ gentis inter bellorum pressuras, ac innumeras calamitatum angustias se libros sanctos habere pro solatio gloriantur. (n) Sic ipse Christus Redemptor noster intravit secundum consuetudinem die Sabbati in Synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Isaïæ Prophetæ. Sic denique in ipso Ecclesie ortu lectiones ex Prophetis,

b Cyprian. præf. libri de exhort. Martyr. i Exod. 24. 7. k Deuter. 31. 11. l 2. Esdræ 8. 8. m 1. Mac. 12. 9 n Luc. 4. 16.

DE SINGULIS PARTIBUS

fuis, aperiatque sensum ad intelligendas Scripturas. Lector vero accepto codice licentiam petit legendi à Prælato, vel Sacerdote dicens, *Iube domne benedicere*; quia, ut dicit (e) Rupertus, Nemo nisi missus, aut permissus officium prædicandi usurpare debet; quomodo enim prædicabunt nisi mittantur? Non tamen petit se à Sacerdote benedici, sed ut jubeat sibi à quocunque alio benedictionem impertiri, cujus rei mysterium edisserit his verbis Petrus (f) Damianus. Lecturus magnæ humilitatis gratia non à Sacerdote, sed ab eo cui Sacerdos jusserit se postulat benedici dicens, *Iube Domne benedicere*. Sacerdos autem, ut tantæ humilitati vicem reddat, non subjecto cuiquam benedicendi delegat officium, non per semetipsum benedictionem dare præsumit, sed potius ut à Deo, qui est super omnia benedictus, prærogetur exposcit. Hic ritus benedicendi antiquissimus esse videtur: nam in manuscriptis Græcorum Patrum Homiliis plerumque præfixa reperiuntur hæc verba, *εὐλογησον πᾶτερ* *Benedic Pater*, quod Jacobus (g) Gretzerus ex antiquo more petendi benedictionem à Prælato, priusquam legere quis inciperet, derivasse arbitratur. Quare & in multis sermonibus Sancti Ephraem hæc eadem verba prænotata videmus, quia ejus scripta publicè in Ecclesia legi solebant, ut testatur D. (h) Hieronymus. Hac autem voce benedicendi antiquos etiam Ethnicos usos fuisse ex multis scriptoribus constat. Cicero pro Sextio: Cui benedixit unquam bono? benedixit? imò quem fortem, & bonum civem non petulantissimè est insectatus? Ovidius. (i)

Scis benè cui dicam positis pro nomine signis.

(k) Plautus in Milite glorioso.

*Conserui, conserveque omnes benè valetè, & vivite,
Benè queso dicatis inter vos, & mihi absenti tamen.*

Idem in (l) Cassina.

e Rupert. l. 1. c. 12. f p. Damian. lib. de Dom. vobiscum cap. 2. g Gretzer. to. 2. de Cruce in orat. Alexandr. de Crucis Invent. h Hieron. de viris illust. i Ovid. 4. Trist. k Plaut. mil. gl. ac. 4. sc. 8. l Caf. ac. 2. sc. 5.

Benedicite, Deus sum fretus, Deos speravimus.

Et in (m) Aulularia.

----- *Bono animo es, & benedice.*

Et alibi. (n)

Eia benedicite, ite intro, valete.

Extant autem de benedictionibus doctissima lucubrationes prædicti Gretzeri, quibus nihil addi potest. Illud etiam observandum non Dominum vocari Prælatum, sed Dominum ablata literula, quæ appellatio, cum ad Monachos maximè pertineat, aliquanto fusius explicanda est.

V. Joonnes (o) Busæus, & Nicolaus Serarius hæc voci initium dedisse autumant humilem Christianorum modestiam, qui integrum Domini nomen ei soli reservarint, de quo psallimus, Tu solus Dominus, tu solus altissimus. Unde vulgatus extitit versus.

Cælestem Dominum, terrestrem dicito Dominum.

Sanè (p) Tertullianus eos Imperatores objurgans, qui sublimem divinitatis titulum superbè assumebant, Augusti moderationem commendat, qui ne Dominum quidem dici se volebat: hoc enim, ait, Dei est cognomen. Atque id ipsum de Augusto testatur [q] Suetonius his verbis. Domini appellationem ut maledictum, & opprobrium semper exhorruit, Dominumque se appellari ne à liberis quidem, aut nepotibus suis, vel seris vel joco passus est. Eandem Domini appellationem Alexandrum Severum respuisse scribit in ejus vita Ælius [r] Lampridius. Idem de Tiberio asserit [s] Tacitus. De Justiniano Imperatore, & impia Theodora ejus conjugē hæc notat [t] Procopius Cæsariensis in Historia *ἀνέκδοτα*: Antiquitus etiam qui Cæsarem alloquerentur, Imperatorem compellarunt, conjugemque Imperatricem. At quisquis cum alterutro horum Augusto-

m Aulul. ac. 4. sc. ult. n Asinar. ac. 1. scen. ult. o Busæus in not. ad Epist. 4. Petri Blesen. Serar. lib. 1. de Litanis cap. 13. p Tertull. Apolog. cap. 34. q Sueton. in Aug. cap. 53. r Lamprid. in Alex. cap. 4. s Tacit. 2. Annal. 5. t Procop. in fin. hist. arcana.

Cæsarius, quæ nihil aliud quam flores sunt, qui aqua manante ex latere Christi irrigantur, ejus sanguine tinguntur, totumque mundum suavi odoris fragrantia replent. Primus qui in Italia divinum officium ordinavit distinguendo libros veteris, & novi testamenti, prout hodie leguntur, si vera tradit Hieronimus (u) Rubeus, fuit sanctus Eleucadius Ravennæ Archiepiscopus, qui vivere desiit anno Domini 112. Magnus autem Carolus Imperator, ut tradit (x) Sigibertus in Chronico, per manum Pauli Diaconi sui decerpens optima quæque de scriptis Catholicorum Patrum lectiones unicuique festivitati convenientes per circulum anni in Ecclesia legendas compilari fecit. Jacobus (y) Pamelius lectionum antiquitatem demonstrat in Latinorum Liturgicis, ubi in hanc rem testimonia sanctorum Patrum plurima affert. Quæ verò lectiones ad præscriptum sacrorum Canonum legi debeant, docet (z) Radulphus Tungrensis, ut nulla scilicet apocripha Historia, nulla profana novitas introducatur: verum ut præcepit Monachorum (a) Magister, Codices legantur in vigiliis tam veteris Testamenti, quam novi divinæ auctoritatis, & expositiones eorum, quæ à nominatissimis Doctoribus Orthodoxis, & Catholicis Patribus factæ sunt. Inter errores Agobardi Lugdunensis Episcopi non minimus ille est, quem in opusculis de veteri ritu canendi Psalmos, & de correctione Antiphonarii propugnat, nihil scilicet in divinis Officiis audiri debere, nisi sacram Scripturam, ne inquit ignem alienum offeramus Domino, quasi non sit à Deo omnis sermo verus. Magnus (b) Gregorius cum audisset publicè ad vigiliis legi in Ecclesia Ravenensi sua Commentaria in Job, scripsit de hac re Joanni ejus Ecclesiæ Subdiacono in hæc verba. Illud quod ad me quorundam relatione perlatum est, quia Reverendissimus frater, &

u Rubeus hist. Ravennat. lib. 2. x Sigibert. an. 807. y Pamel. Liturg. 10. z Radulph. prop. 11. a Bened. reg. 6. 9. b Greg. l. 10. Ep. 22.

Coëpiscopus meus Marianus legi commenta B. Job publicè ad vigilias faciat, non gratè suscepi: quia non est illud opus popolare, & rudibus auditoribus impedimentum magis, quam proVectum generat. Sed dic ei ut commenta Psalmorum legi ad vigilias faciat, quæ mentes sæcularium ad bonos mores præcipuè informant. Habendus igitur in lectionibus delectus est, sapientibus enim, & insipientibus debitores sumus.

IV. Non faciliè dixerim, quam convenienter id ab antiquis institutum sit, ut orationi subdatur lectio, rursumque lectionem excipiat oratio: nam cum oramus, cum Deo loquimur; cum legimus, Deus loquitur nobiscum. Per orationem mundamur à peccatis, per lectionem discimus quid facere, quid cavere, quò tendere debeamus. Disertissimè Bernardus libro de modo orandi, seu verius (c) Guigo Carthusiensis hætenus sub Bernardi nomine citatus: Beatæ vitæ dulcedinem lectio inquirat, meditatio invenit, oratio postulat, contemplatio degustat. Unde ipse Dominus dicit, *Quærite, & inveniatis, pulsate & aperietur vobis. Quærite legendo, & inveniatis meditando: pulsate orando, & aperietur vobis contemplando.* Lectio quasi solidum cibum ori apponit, meditatio masticat, & frangit, oratio saporem acquirit: contemplatio est ipsa dulcedo quæ jucundat, & reficit. Denique ingens bonum est lectio, ait (d) Chrysostomus, quæ facit animam optimis moribus præditam, & mentem in cælum transfert. Porrò ritus, quo legi solent lectiones hic est. Post Psalmos dicitur Versus, ut à Psalmodia ad lectiones vertatur intentio. In pluribus Ecclesiis sequitur post versum Absolutio, itemque Oratio Dominicalis: quia enim in malevolam animam non introibit sapientia, mundari cor debet, atque per orationem præparari ad audiendum verbum Dei, quatenus precibus nostris propitiatus is qui dat omnibus affluenter, adaperiat cor nostrum in lege sua, & in præceptis

c Guigo Carthuf. in scala claustralium cap. 1. d Chryf. Hom. 35. in Genes.

DE SINGULIS PARTIBUS

& Apostolis in conventu Christianorum legi solebant; ut Paulus in fine Epistolæ ad Colossenses, & Justinus Martyr Apologetico secundo pro Christianis testes insuperabiles ostendunt. Hic vero usus œcumenica sanctione in (o) Concilio Laodicensi stabilitus fuit, ordinemque lectionum per anni circulum legendarum Gelasius Papa digessit, cujus Ordinis accuratam rationem Rupertus Abbas Tuitiensis in fine librorum de divinis Officiis secundum datam sibi sapientiam explicavit. Nam Historia Regum, quæ statim post Pentecosten ponitur, primis duobus libris mysticè assimilatur primis Christianitatis temporibus, quando paulatim crescente fide vetus idololatria decidit, sicut post regnum Saül successit David vir secundum cor Dei. Duobus autem sequentibus libris in divisione regni à domo David, tempora significantur Hæreticorum, à quibus Ecclesia scissa est. Sequuntur libri Salomonis, quia post certamina Hæreticorum sapientia enituit Doctorum Ecclesiæ, quos illorum contentiones excitarunt. Legitur deinde Job, quia in pace Ecclesiæ non desunt fidelibus tentationes ad probationem, & exercitium virtutis. Mense verò Septembri libri quatuor percurrunt, videlicet Tobias, Judith, Esther & Esdras, per quos quatuor virtutes cardinales indicantur: Tobias enim prudentiæ typum gessit, Judith fortitudinis, Esther temperantiæ, Esdras justitiæ. Quia verò dum in hoc mundo peregrinamur à Domino, inter virtutum exercitia vitiorum ingruunt bella, quatuor jam dictos libros prælia Machabæorum aptè sequi consueverunt. Reliquo tempore usque ad Nativitatem Domini Prophetarum personant scripta, ut inter tenebras & conflictus sæculi usque ad reditum Christi scripturæ nos illuminent, & consolentur. Hæc ferè Rupertus. A die verò Nativitatis Christi usque ad Septuagesimam no-

o Concil. Laodic. cap. 59. Dist. 15. C. sancta Romana Ecclesia. Rupert. l. 12. c. 24. & 25.

vum legitur Testamentum, magnusque Præco Evangelii Paulus auditur, ut discamus in novitate vitæ ambulare. A Septuagesima autem usque ad Pascha, diebus nimirum luctus, & pœnitentiæ, veteris miseriæ narrantur Historiæ, à qua Christi sanguine redempti sumus. Demum Paschali fulgente gaudio Apocalypsis B. Joannis Apostoli nobis proponitur, post quam sequuntur Epistolæ Canonice, ut de fine mundi sanctis revelationibus admoniti Apostolicis doctrinis, & documentis nos diligenter ad finem nostrum præparemus.

III. Concilium Carthaginense, sive illud tertium fuerit, ut in collectionibus Conciliorum prænotatur, sive sextum, ut mavult (p) Baronius, etiam passiones Martyrum legi in Ecclesia permisit, cum anniversarii dies eorum celebrantur. (q) Gelasius Papa in Decreto habito cum 70. Episcopis, post sacras Scripturas, sanctasque Synodos universales, & opuscula omnium Patrum orthodoxorum, atque Epistolas decretales summorum Pontificum, recipi item jubet gesta sanctorum Martyrum. Sed idèd, inquit, secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum qui conscribere nomina penitus ignorantur. De eadem re (r) Adrianus Papa in Epistola, qua refellit objectiones adversus septimam Synodum, hæc habet: Vitæ Patrum sine probabilibus auctoribus minimè in Ecclesia leguntur: nam ab orthodoxis titulata & suscipiuntur, & leguntur. Magis enim passiones sanctorum Martyrum sacri Canones censuerunt ut liceat eas in Ecclesia legi, cum Anniversarii dies eorum celebrantur. Paratæ sunt igitur lectiones, ut in Sanctorum festivitibus eos qui divinis laudibus vacant loqui faciat sermo qui tacet, ut eleganter ait (s) Berengosius Abbas. Paratæ sunt scripta sanctorum, Patrum, ut loquitur in Dialogis de fide (t)

p Baron. ann. 419. num. 95. q In Epistol. sum. Pont. tom. 1. par. 2. r Adr. Epist. 3. pag. mihi 749. s Bereng. ser. 1. de Martyr. t Cæsar. dial. 1. inter. 1.

rum sermones misceret, Imperatoremve, aut Imperatricem non Dominum, Dominamque nominasset, is verò rudior, ac procax habebatur, & quasi scdissimè lapsus abigebatur. Sed & teste (u) Seneca, olim Dominum Patrem familias appellaverunt, idque modestiæ, ac humanitatis causa. Solebant quidem Romani obvios quosque Dominos salutare, sed hoc dumtaxat, cum nomen proprium nescirent, vel statim memoriæ non occurreret. Constat ex Seneca initio Epistolæ tertiæ, & ex [x] Martiali his versibus.

Cum te non nossem, Dominum regemque vocabam:

Cum benè te novi, jam mihi Priscus eris.

Item.

Cum voco te Dominum, noli tibi Cinna placere,

Sæpè etiam servum sic resaluto meum,

Observant (y) Baronius, & Ludovicus de la Cerda clarissimis olim viris, & sceminis, præsertim Ecclesiasticis, atque ipsis quoque sanctis hoc Domni, & Domnæ prænomen attributum fuisse. Sanctus (z) Odo Cluniacensis Abbas sanctum Martinum Domnum vocat. (a) Apud Baronium in notis ad Romanum Martyrologium extat Epitaphium S. Anathalonis primi post S. Barnabam Mediolanensis Episcopi à S. Mirocle conscriptum ante annos mille, & multò amplius, cujus primus versus hic est.

Petri hospes, sancteque Anathalon, Domne probate.

Apud (b) Briffonium legitur testamentum Hadoindi Episcopi Cenomanensis, in quo sancti Martyres, & Apostoli, sicut & viri illustres semper Domni appellantur. In fine Historiæ Apostolicæ Aratoris Subdiaconi hæc inscriptio reperitur ex antiquissimo Codice manuscripto. Beato Domino Petro adjuvante oblatu hujusmodi Codex ab Aratore excomite domesticorum, ex-

u Senec. Ep. 57. x Martial. lib. 1. Epig. 113. Id. lib. 2. Ep. 68. & lib. 5. Epig. 18. y Baron. an. 416 num 23. Cerda adversar. cap. 77. z Odo ser. de combust. Basilicæ sancti Martini. a Baron ad diem 25. Sept. b Briffon. lib. 7 de formul.

17
525

521

DIVINÆ PSALMODIÆ CAP. XVI.

Comite privatarum, viro religioso, Subdiacono S. R. E. sancto, atque Apostolico viro Papæ Vigilio, & susceptus ab eo ante Confessionem beati Domni Petri. In Litaniis, quas Serarius vetustissimas se vidisse testatur, summus Pontifex Domnus Apostolicus nuncupatur. Eadem vox passim occurrit apud Gregorium Magnum, Goffridum Vindocinensem, Petrum Blesensem, Ennodium, & alios. Nunc etiam in Hispania, & maxima Italiæ parte illustres, & summates viri Domni vocantur, quem titulum olim quoque Regibus attributum constat ex (c) Cassiodoro. Sicut autem nos dimidiato vocabulo Italicè *Don* pro Domno dicimus, ita eandem syncopen amare Græcos invenio, qui *κύριος* pro *κύριος* ponunt, & brevius aliquando *κύριος*: ut observat (d) Gretzerus in notis ad Orationem Germani Patriarchæ. Quidam vir doctus non à Domino per syncopen, sed à voce Hebræica *Adon*, quæ Dominum significat, sublata per aphæresim prima litera, & Latino more inflexo vocabulo Domni appellationem derivasse existimat. Sed hæc opinio qua nitatur probabilitate viderint doctiores. Non est autem hic omitenda S. (e) Benedicti regularis institutio. Is enim postquam præcepit nulli licere alium puro nomine appellare, jubet deinde à junioribus seniores vocari Nonnos, Abbatem verò, quia Christi vices agit, Domnum appellari decernit. Quam regulæ jussionem sic ex usu suorum temporum interpretatur (f) Smaragdus, ut non solum Abbas, sed etiam cæteri Monachi Domini vocarentur. Sicut, inquit, tunc apud illos paterna exhibebatur reverentia, ut priores vocarentur Nonni: ita nunc apud nos exigitur hodie, ut ipsa paterna reverentia priores nostri à nobis vocentur Domni. Non est igitur recens inventum, quod Monachi omnes indiscriminatim Domni vocentur, quod nostris hisce temporibus multò

c Cassiod. lib. 8. variar. Epist. 5. d Gretzer. tom. 2. de Græc. e Bened. reg. c. 63. f Smaragd. in c. 63. regulæ.

72

326

327

DE SINGULIS PARTIBUS

namque agimus Domino, quod panem suae doctrinae nobis frangere dignatus sit, & animas esurientes sapientiae pabulo recrearit. Haec autem vox *Deo gratias* antiquissima est, eaque olim utebantur Monachi, cum sibi invicem occurrerent. Testis est (b) Augustinus Donatistas redarguens, qui nostrum *Deo gratias* irridebant: ut scias recentiores haereticos omnem errorum luem jam à Patribus damnatam ab inferis revocasse.

§. XV.

DE RESPONSORIIS.

Responsoria quid significant. Cur prolixius cantentur. Quis eorum auctor. Quo ritu dicantur.

I. **Q**ui aurum, & argentum, in quo confidunt homines, ingentive pretii splendidissimas gemmas reperit, non publice hominum avaritiae diripiendas prostituit, sed in incinis penetralium recessibus centum clavibus servandas abscondit. Eadem prorsus ratione qui verbum Dei fidele, immaculatum, convertens animas, desiderabile super aurum, & lapidem pretiosum auribus corporis, & cordis percepit, servare illud, & custodire debet, non auditor obliviosus factus, sed memor semper mandatorum Dei ad faciendum ea. Sicut qui thesauros effodiunt, inquit (i) Chrysostomus, non solum in superficie fodiunt, sed in profundum descendunt, & penitiores terrae sinus scrutantur: ita nos pari diligentia spirituales thesauros in verbis reconditum inquirere debemus. Diripi autem spiritualis thesaurus nequit, & ubi in promptuaria mentis nostrae reconditus fuerit, ab omnibus insidiis est securus: modo per ignaviam locum non demus ei, qui illum nobis auferre cupit. *Fili mi,*

b Aug. in ps. 132. i Chryf. hom. 8. in Genes. 14, ibid. hom. 5.